

УДК 81'255:82-1/-9 (043.2)

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ ЕРОТИЗМІВ ЯК ДОМІНАНТИ АВТОРСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ Е.Л. ДЖЕЙМС (НА МАТЕРІАЛІ ТРИЛОГІЇ Е.Л. ДЖЕЙМС «50 ВІДТІНКІВ СІРОГО»)

Купцова І.О., студентка магістратури
кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет

Крилова Т.В., к. філол. н.,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет

У статті проаналізовано особливості авторського світогляду Е.Л. Джеймс. Визначено поняття «еротизм» як основної домінанти трилогії «50 відтінків сірого» та створено класифікацію поданого мовного явища. Наводяться результати дослідження стратегій перекладу еротизмів.

Ключові слова: переклад, еротизм, авторський світогляд, стратегії перекладу еротизмів.

В статье проанализированы особенности авторского мировоззрения Э.Л. Джеймс. Определено понятие «эротизм» как основной доминанты трилогии «50 оттенков серого» и создана классификация рассматриваемых лексических единиц. Приводятся результаты исследования стратегий перевода эротизмов.

Ключевые слова: перевод, эротизм, авторское мировоззрение, стратегии перевода эротизмов.

Kuptsova I.O., Krylova T.V. RENDERING OF EROTICISMS AS THE MAIN DOMINANTE OD E.L. JEAMS AUTHOR'S IDEOLOGY (BASED UPON THE TRILOGY OF E.L. JEAMS "50 SHADES OF GREAT")

The trilogy "50 Shades of Grey" by author E. L. James is a series of erotic novels, where the character of the heroes and the development of these characters are shown through sex. Accordingly, erotics is the main dominant of E. L. James author's ideology, which is expressed by eroticism in language. We define "eroticism" in literature as a lexical unit, aimed at denoting the concepts associated with different aspects of intimacy. Based on this definition, and analyzing the research material, we have defined the following classification of eroticisms: the denotation of intimate relationships; the designation of male and female genital organs; designation of persons who have intimate relationships; designation of sexual deviations. . After analyzing the research material, we determined the following translation strategies of eroticisms: foreignization and domestication. The domestication strategy prevails in the translation of eroticisms, which, in our opinion, is unacceptable in the translation of erotic novels, because it causes the improper reproduction of the author's ideology. That is why, eroticisms should be under research in the literature and the theory of translation.

Key words: translation, eroticism, author's ideology, translation strategies of eroticisms.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття в лінгвістиці активно досліджується феномен авторського світогляду навколишнього світу, який згодом втілюється в художньому просторі твору. Постановка цієї проблеми полягає в специфіці самого явища. Як відомо, мовні процеси відображають не тільки власне лінгвістичні зміни, куди входять ті перетворення, яких, по-перше, зазнає мова в історичному розвитку (мова епохи), по-друге, трансформує мову відповідно до галузі застосування і, по-третє, переосмислюється авторською мовною сутністю, що становить для дослідників особливий інтерес, тому що підхід кожного автора є індивідуальним. Це зумовлено тим, що авторський мовний рівень відображає всі ті метаморфози, які відбуваються в мові епохи: в соціальній сфері, в національній свідомості,

на психологічному рівні тощо. Відповідно до цього виділяються кілька напрямів, які вивчають одне мовне явище з різних позицій: психолінгвістика, лінгвопрагматика, прагмастилістика тощо [1, с. 64]. Ці напрями досліджують мовні засоби не з позицій статичності, норми, а з позицій варіативності, представлені в динамічному синтезі норм, цілей і завдань спілкування відповідно до усвідомлених соціальних, політичних, національних, культурних та особистісних особливостей. Питанням дослідження феномена авторського світогляду займалися З.М. Циганкова, Г.О. Винокур, Г.Я. Солганик, К.А. Роговий та ін. Питання відтворення мовної об'єктивності авторського світогляду у перекладах залишається відкритим і актуальним натеper.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати мету дослідження,

яка полягає в аналізі способів відтворення еротизмів як домінанти авторського світогляду Е.Л. Джеймс на матеріалі її трилогії «50 відтінків сірого».

Виклад основного матеріалу дослідження. Зміни в економічному, соціально-політичному і культурному житті суспільства початку ХХІ ст. знаходять, природно, своє відображення як у мові, так і в літературі. З'являються нові жанри, серед яких на особливу увагу заслуговує новий напрям у жіночій прозі – «чикліт» [2, с. 300]. Власне, формула «чикліт» розглядається нині як один із перспективних напрямів сучасної жіночої прози, як література для молодих жінок. Успіх романів «чикліт» дає змогу зафіксувати нові тенденції в розвитку сучасної масової літератури для жінок, що використовує стратегії феміністської прози, але в дещо спрощеному варіанті. Відмінною рисою «чикліту» є те, що героїні відверто говорять про свої недоліки або навіть глузують із них, підкреслюють, що нічого ідеального не буває [2, с. 301]. Автори романів жанру «чикліт» використовують у своїх творах мовні засоби, якими носії мови послуговуються у повсякденному спілкуванні. Важливою стильовою особливістю мови сучасних жіночих романів стала простота (в деяких випадках вона доходить до примітивності) викладу інформації, так званій «легкий стиль», що спричинило практично повну відсутність складних і розгорнутих синтаксичних конструкцій. Легкість і простота подання матеріалу, з одного боку, дає змогу розширити коло потенційних читачів, з іншого, є чітким відображенням зниження загального культурного рівня сучасного читача. Використання сленгових виразів, розмовної (а іноді й ненормативної) лексики стало в наш час нормою, на що змушені зважати автори [2, с. 302]. Причиною такого вжитку є особливості стилю «чикліту», який має бути кокетливим, приємним, комічним, смішним, фривольним і легким. Це мова, якою користуються жінки у повсякденному житті [2, с. 302].

У сучасному світі світогляд кожної людини змінюється відповідно до розвитку та прогресу навколишнього світу. Досить поширеною проблемою, яка хвилює майже кожного автора, нині є питання романтичних стосунків чоловіка та жінки та їхніх почуттів, які можуть виражатись різними способами. Автори-жінки вбачають у почуттях щось своє, особливе, яке потім виливається в певне світобачення, яке хвилює читачів. Чи

не найяскравішим прикладом літератури «чикліту» та специфічного світогляду на романтичні стосунки є серія романів авторки Е.Л. Джеймс. Роман Е.Л. Джеймс виявився бестселером. І хоч трилогія часто позиціонується як роман еротичний, зауважимо, що розглядати «П'ятдесят відтінків сірого» тільки в рамках цього жанру є дещо поверховим. Герой «П'ятдесяти відтінків сірого» – це Синя Борода ХХІ століття, який має пристрасть до БДСМ і тримає її в таємниці за дверима «кімнати насолод». Е.Л. Джеймс уводить нас у світ сучасного садизму, де діють закони еротичного дозвілля. У її романі йдеться про розвиток любовних стосунків з допомогою сексуального спілкування. Через секс показуються характери героїв і розвиток цих характерів. У своїй трилогії «50 відтінків» вона порушує питання стосунків між чоловіком і жінкою, висвітлюючи їх у різні способи. Авторка розповідає, як американська студентка закохується в красеня-мільйонера із садистськими нахилами. Намагаючись повернути коханого до нормального життя, дівчина приймає його умови, зазнає поразки і розлучається з ним. У світогляді Е.Л. Джеймс можна виокремити такі шляхи виявлення почуттів, домінантними серед яких є:

- невпевненість жінки;
- емоційність героїні;
- гендерна рівність;
- пристрасть;
- еротика.

Трилогія «П'ятдесят відтінків сірого» авторки Е.Л. Джеймс є, насамперед, серією еротичних романів, де через секс показуються характери героїв і розвиток цих характерів. Відповідно, еротика є, мабуть, основною домінантою світогляду авторки, що в мові виражається використанням еротизмів. У науковій практиці відсутні праці, які б розглядали природу еротизмів, їх місце в художніх творах, а тим більше їх переклад. Ми спробуємо дати визначення поняттю «erotизм» у літературному аспекті, класифікувати та визначити стратегії їх відтворення в перекладі на матеріалі вищевказаного твору.

«Тлумачний словник української мови» визначає еротизм як «надмірну чуттєвість, підвищену статеву збудливість» [3, с. 155]. Ми, своєю чергою, визначаємо «erotизм» у літературі як лексичну одиницю, спрямовану на позначення понять, пов'язаних з різними сферами інтимності. Спираючись на подане визначення та аналізуючи матеріал дослідження, ми виділили низку іменників

та прикметників таких лексико-семантичних груп еротизмів:

1. Позначення інтимних відносин;
2. Позначення чоловічих та жіночих статевих органів;
3. Позначення осіб, які мають інтимні відносини;
4. Позначення сексуальних девіацій.

Відтворення зазначених лексичних одиниць викликає багато труднощів для перекладача, адже в кожній культурі еротика сприймається по-різному. Зазвичай таку лексику заміняють нейтральними відповідниками мови перекладу, тим самим нівелюючи інтенцію автора та змінюючи перлокутивний ефект вираженого. Тому постає нагальне питання аналізу таких перекладацьких проблем.

Розглянемо кожну лексико-семантичну групу окремо, а також проаналізуємо їх переклад. До еротизмів на позначення інтимних відносин ми включаємо всі лексичні одиниці, які пов'язані з інтимною близькістю та статевим актом. Наприклад:

It hardly seems real, my first proper no-holds-barred kiss [4, с. 44].

Мені вже самій не віриться, що це було насправді – мій перший справжній, розкутий поцілунок [5, с. 46].

З вищенаведеного прикладу еротизмом ми можемо назвати лексему *no-holds-barred kiss*, утворену за допомогою словоскладання. Відтворений цей еротизм за допомогою генералізації.

Наступний приклад еротизму спрямований на позначення статевого акту, але він має різні відтінки значення, відповідно різниться переклад:

“Hi, Christian, d’you get laid?” [4, с. 27].

Привіт, Кристіяне. Ну як? Ти з нею переспав? [5, с. 31].

У поданому прикладі еротизм *get laid* вдало відтворюється за допомогою прямого відповідника *переспав*, що в цьому разі є адекватним, тому що він відтворює інтенцію автора показати зневажливе ставлення брата головного героя до жінок.

Розглянемо наступний приклад еротизму на позначення статевого акту з погляду головної героїні:

Does this mean you’re going to make love to me tonight, Christian? [4, с. 175].

Значить, сьогодні увечері ти кохатимеш мене, Кристіяне? [5, с. 179].

У поданому прикладі еротизм *make love* відтворено смисловим розвитком, використо-

вуючи лексему *кохати*, що є не дуже доречним, адже в українській мові поняття *кохати* має іншу конотацію – «відчувати глибокі сердечні (романтичні) почуття до особи здебільшого протилежної статі», тому інтенція автора не повністю розкрита. У цьому разі краще було б відтворити еротизм *make love* українським еквівалентом «кохатися» або «займатися коханням», що точно вказує на статевий акт.

Найскладнішим для перекладача виявився еротизм *fuck* який використовується на позначення жорсткого сексу:

“No, Anastasia, it doesn’t. First, I don’t make love. I fuck ... hard [4, с. 179].

Ні, Анастасіє. По-перше, я не кохаю жінок – я їх поряю... жорстко поряю [5, с. 183].

Автор перекладу відтворює еротизм *fuck* лексичною одиницею «поряти». Вибір такого еквіваленту викликає багато запитань, адже в жодному з його значень, які подає тлумачний словник, немає навіть натяку на сексуальний підтекст: 1. Виконувати яку-небудь хатню роботу; 2. Обробляти землю, посіви, город; 3. Доглядати когось, ходити коло кого-, чого-небудь [3, с. 154]. Ми, своєю чергою, відносимо цей переклад до стратегії одомашнення, можливо, перекладач хотів таким чином зобразити ставлення головного героя до жінок, його неповагу до протилежної статі. Проте ми вважаємо цей переклад неприйнятним, тому що він ніяк не пов'язаний з конотацією оригінальної лексеми і не відтворює її значення, що зумовлює нерозуміння реципієнтом наведеного еротизму.

Розглянемо другий тип еротизмів на позначення чоловічих та жіночих статевих органів. Оскільки роман «П'ятдесят відтінків сірого» насичений еротичними сценами, відповідно, статеві органи згадуються досить часто. У перекладі відтворювати такі лексичні одиниці, на нашу думку, варто або калькуванням, або прямими відповідниками, адже це загальноприйняті поняття. Розглянемо такий приклад:

He palms my clitoris, and I cry out once more [4, с. 208].

Його долоня торкається клітора, і я знову не можу стримати зойку [5, с. 230].

Наведений еротизм на позначення жіночого статевого органу *clitoris* відтворюється за допомогою калькування *клітор*, що є доречним, адже це термінологічний еквівалент, який має єдине пряме значення.

У наступному прикладі перекладач вчерегове вдається до стратегії одомашнення, від-

творюючи еротизм на позначення жіночих грудей:

He dips his index finger into the cup of my bra and gently yanks it down, freeing my breast, but the underwire and fabric of the cup force it upward [4, с. 267].

Він засовує вказівного пальця в чашечку бюстгальтера і плавним рухом зсуває її вниз, вивільняючи мою **nipku** [5, с. 275].

Еротизм *breast* має прямий відповідник в українській мові «груди» на позначення «вторинного жіночого статевих органу у верхній частині тіла; кожна з грудей має сосок і ареолу навколо нього». Перекладач відтворює цей еротизм західноукраїнським діалектизмом *nipka*, хоча і цей переклад є невмотивованим і неоднозначним, адже в наступному прикладі автор перекладу *nipku* називає сосок:

My nipples bear the delicious brunt of his deft fingers and lips, setting alight every single nerve ending so that my whole body sings with sweet agony [4, с. 288].

Пипки солодко щемлять під його пальцями і губами, кожен нерв мого тіла співає і тріпоче в агонії захвату [5, с. 304].

Відтворюючи *nipples* як *nipki* перекладач ототожнює два різні поняття, що є неприпустимим в еротичному романі, адже авторка оригіналу детально описує статевий акт з метою вираження почуттів героїв. Також застосування стратегії одомашнення є недоречним, адже західноукраїнський діалект незрозумілий населенню всіх частин України, з огляду на той факт, що це єдиний український переклад роману-бестселеру «П'ятдесят відтінків сірого».

Ту ж саму ситуацію ми спостерігаємо з відтворенням еротизму на позначення чоловічих статевих органів:

His erection is against my belly [4, с. 306].

Я відчуваю животом його **ерекцію** [5, с. 308].

Oh! Turning to face him, I'm shocked to find he has his erection firmly in his grasp [4, с. 311].

О! Обернувшись до нього, я з жахом бачу, що він стискає в долоні свого збудженого **прутня** [5, с. 317].

З вищенаведеного прикладу ми можемо побачити, що еротизм *erection* відтворено двома способами: калькуванням (*ерекція*) і західноукраїнським діалектизмом *прутень*, що є тактикою стратегії одомашнення. Знову ж можна стверджувати, що перекладач порушує норми перекладу, що ускладнює розуміння перекладного тексту реципієнтом.

Далі розглянемо еротизми на позначення осіб, які мають інтимні стосунки. Зазвичай

лексичними одиницями, які експлікують ці поняття, є пестливі слова. Наприклад:

"Later, baby". He grins [4, с. 44].

Бувай **малятко** [5, с. 47].

"We're going to have to work on keeping you still, baby" [4, с. 289].

Доведеться нам що-небудь придумати, щоб ти лежала смирно, **дитинко** [5, с. 299].

У контексті еротичного роману лексема *baby* виступає ідіоматичним еротизмом, адже вона використовується на позначення одного з інтимних партнерів. З вищенаведених прикладів видно, що перекладач вдається до калькування із використанням демінутивів. На нашу думку, такий переклад є не зовсім адекватним у контексті роману, адже в еротичних сценах переклад *дитинко* та *малятко* звучить дещо дивно, навіть може асоціюватись з поняттям педофілії, що зовсім не вписується в контекст, а тим більше не відтворює авторського світогляду.

Ще одним типом еротизмів є позначення сексуальних девіацій, що є ключовим у зображенні головного персонажу, адже він схильний до сексуальних відхилень, а саме пристрась до БДСМ – психосексуальна субкультура, заснована на обміні владою між партнерами [3, с. 385]. Звернемо увагу на відтворення зазначених еротизмів:

Is he deeply religious? Is he impotent? [4, с. 55].

Він глибоко релігійний? Він **імпомент**? [5, с. 59].

"You're a sadist?" [4, с. 66].

Ти **садист**? [5, с. 69].

"I'm a Dominant." His eyes are a scorching gray, intense [4, с. 147].

Я – **домінант**, – його погляд пропалює мене наскрізь [5, с. 154].

The Submissive will obey any instructions given by the Dominant immediately without hesitation or reservation and in an expeditious manner [4, с. 265].

Сабмісив негайно і беззастережно скоряється всім наказам Домінанта [5, с. 273].

Всі приклади еротизмів на позначення сексуальних відхилень відтворюються за допомогою транслітерації *impotent* – *імпомент*, *sadist* – *садист*, *Dominant* – *Сабмісив*, що є прийомом стратегії форенізації. На нашу думку, переклад є допустимим, адже він передає інтенцію автора, хоча й він може бути незрозумілий пересічному реципієнту, тому було б логічно подати виноску значень цих еротизмів.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, трилогія «П'ятдесят відтінків сірого»

авторки Е.Л. Джеймс є насамперед серією еротичних романів, де через секс показуються характери героїв і розвиток цих характерів. Відповідно, еротика є основною домінантою світогляду авторки, що в мові виражається використанням еротизмів. Ми визначаємо «erotizm» у літературі як лексичну одиницю, спрямовану на позначення понять, пов'язаних з різними сферами інтимності. Спираючись на подане визначення та аналізуючи матеріал дослідження, ми виділили таку класифікацію еротизмів: позначення інтимних стосунків; позначення чоловічих та жіночих статевих органів; позначення осіб, які мають інтимні стосунки; позначення сексуальних девіацій. Проаналізувавши матеріал дослідження, ми визначили такі стратегії перекладу еротизмів: очуження та одомашнення. Очуження проявляється у транслітерації та калькуванні еротизмів, а одомашнення у використанні західноукраїнських діалектизмів у процесі відтворення еротизмів. Стратегія одомашнення значно переважає в перекладі еротизмів, що, на нашу думку, є неприйнятним у пере-

кладі еротичних романів, адже це зумовлює неправильне відтворення авторського світогляду письменниці. Також застосування стратегії одомашнення унеможлиблює передачу первинної інтенції автора, адже західноукраїнський діалект незрозумілий населенню всіх інших частин України, з огляду на той факт, що це єдиний український переклад роману-бестселеру «П'ятдесят відтінків сірого».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. Филологические науки. М.: МГУ, 2001. № 1. С. 64–72.
2. Циганкова З.М. Функції неологізмів в англійських романах жанру «чикліт». Одеський лінгвістичний вісник. Одеса, 2014. Вип. 4. С. 300–304.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
4. James E.L. *Fifty Shades of Grey*. Vintage Books, 2012. 524 p.
5. Джеймс Е.Л. П'ятдесят відтінків сірого. К.: Країна мрій, 2017. 544 с.